

2005. – 266 с.

3. Лебедев В.М. Воспитательная функция советского трудового права / В.М. Лебедев. – М., 1981. – 167 с.

4. Козачок-Труш Н.В. Правове регулювання організаційно-управлінських відносин у сфері праці : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Н. В. Козачок-Труш; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. - Луганськ, 2011. - 20 с.

5. Пашков А. С. Основные принципы советского трудового права / А. С. Пашков, О. В. Смирнов / Вестник Ленинград. у-та. Экономика, философия, право. – Вып. 4. – 1971. – № 23. – С. 109-115.

6. Хименко О.А. Відносини з організації та управління працею як складова предмета трудового права // Держава і право : збірник наукових праць : юридичні і політичні науки / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2011. – Вип. 54. – С. 371-375.

7. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971 р. – / Додаток до N 50 /.

8. Участие трудовых коллективов в управлении производством / А.Д.Зайкин. – М, 1980. – 207с.

9. Участие трудовых коллективов в управлении производством / А.Д.Зайкин. – М, 1980. – 207с.

10. Трудовой кодекс України: проект Закону від 22.04.2013 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>

УДК341.21

Дяков В. С., спеціаліст I категорії відділу обліку судових документів управління забезпечення діяльності судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

Поняття та юридичне значення виправдувального вироку

Стаття присвячена вивченню поняття та юридичного значення виправдувального вироку за кримінальним процесуальним законодавством України, враховуючи суттєве реформування кримінально-процесуального законодавства в 2013 році. У статті проаналізовано низку норм законодавчих актів, відповідно до яких можна сформулювати поняття й правову природу виправдувального вироку та позиції з цього приводу провідних вчених.

Ключові слова: виправдувальний вирок, вирок, реформа кримінальної юстиції, суд.

Статья посвящена изучению понятия и юридического значения оправдательного приговора по уголовному процессуальному законодательству Украины, учитывая существенное реформирование уголовно-процесуального законодательства в 2013 году. В статье проанализирован ряд норм законодательных актов, согласно которым можно сформулировать понятие и правовую природу оправдательного приговора и позиции ученых по этому поводу.

Ключевые слова: оправдательный приговор, приговор, реформа уголовной юстиции, суд.

This article is devoted to the study of legal concepts and values acquittal on criminal procedural legislation of Ukraine, given the major reform of the criminal procedure law in 2013. This article examines a number of standards legislation under which it is possible to formulate the concept and legal nature of acquittal and positions have leading scientists.

Keywords: acquittal verdict, verdict, the reform of the criminal justice, court.

Актуальність обраної теми очевидна, враховуючи два фактори: по-перше, з моменту прийняття нового КПК України, ні вітчизняні, ні зарубіжні учені в належній мірі комплексно не досліджували поняття та юридичне значення виправдувального вироку за законодавством України, що, без сумнівів, є неприпустимим для сучасної науки й судової, обвинувальної і правозахисної практики. По-друге, наша держава вже тривалий час йде шляхом євроінтеграції, в рамках якої, потребується здійснення якісної адаптації вітчизняного кримінального законодавства до європейських стандартів. З цією метою в 2013 році в Україні почав діяти новий КПК, який, в більшій мірі, відповідає світовим стандартам. В деякій мірі реформа концептуально торкнулася і юридичного значення виправдувального вироку, яке слід не тільки вивчити, але і переосмислити.

Сприятиме досягненню поставленої мети в процесі наукового пошуку звернення до суміжних галузей права, аналіз точок зору спеціалістів, науковців з цього питання (А. Гагарський, Н.П. Кириллова, І.Л. Петрухін, І.І. Самсонов, Ю.М. Седлецький), вивчення положень нормативно-правових актів.

Метою статті є дослідження поняття та юридичного значення виправдувального вироку за реформованим кримінальним процесуальним законодавством України.

Виклад основного матеріалу. Узагальнюючи теоретичні та законодавчі дефініції (головним чином, ч. 1 ст. 373 КПК України) поняття «виправдувальний вирок», можна дійти до висновку, що під цим поняттям потрібно розуміти – судовий акт законом визначеної форми, в якому презюмується невинуватість підсудного (обвинуваченого) та, що проголошується судом після розгляду ним кримінального провадження в тому разі, якщо у передбаченому кримінальним процесуальним законом України порядку: 1) не доведено, що: вчинено кримінальне правопорушення, в якому обвинувачується особа; кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченим; в діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення; 2) встановленні судом підстави для закриття кримінального провадження, якими є: відсутність події кримінального правопорушення; відсутність в діянні складу кримінального правопорушення; не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати; набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою; помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню; потерпілий (а у випадках, передбачених КПК України – його представник) відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення; стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу; звільнення особи від кримінальної відповідальності; прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення (за винятком випадків, передбачених КПК України).

Здійснюючи порівняння виправдувального вироку із обвинувальним, можна помітити, що виправдання спричиняє більш сильний вплив на психіку судової аудиторії (схвальні вигуки, оплески або знаки незгоди), ніж винесення обвинувального вироку. Виправдувальний вирок – рідкісне явище в судовій практиці, до того ж поширене переконання, що якщо вже людина передана суду, то вона неодмінно буде засуджена. Разом із цим, незважаючи на той факт, що проголошення вироку завжди викликає суспільний інтерес, деякі питання винесення судом виправдувального вироку в недостатній мірі висвітлюються в доктрині кримінального процесу, оскільки в ос-

новному увага концентрується на обвинувальному вирокі. Разом з тим у практиці нерідкі випадки необґрунтованого притягнення осіб до кримінальної відповідальності, що ні за яких умов не може бути визнано нормальним явищем. Такі факти повинні отримувати негативну оцінку і, як відзначають вчені, не можуть бути терпимі в нашому суспільстві, навіть тому, що при засудженні невинного, дійсний злочинець, не будучи покараним, продовжує свою злочинну діяльність [1, с. 3, 20; 2, с. 114].

При цьому, слід зауважити, що низька якість попереднього слідства при неможливості заповнення його прогалин у суді, нерідко, ставить суд перед необхідністю винести виправдувальний вирок, припинити справу або повернути її на додаткове розслідування, у зв'язку із чим, як зазначає І.Л. Петрухін, винесення виправдувального вироку, в доктрині права, часто розглядається як недолік у судовій роботі [1, с. 3] (окремі вчені відзначають навіть таке явище, як «страх виправдувальних вироків»), тому судді іноді «допомагають» стороні обвинувачення обвинуватити суб'єкта, щоби не стати т.зв. причиною звільнення «злочинця». Загалом, виправдання продовжує сприйматися судовими та прокурорсько-слідчими працівниками як атавізм, нехарактерний для сучасного суду, а рівно і небажане явище, яке свідчить про службові помилки, допущені у ході відкриття, розслідування та розгляду кримінального провадження.

На нашу думку, із такою позицією вчених та практиків ні в якому разі не можливо погодитись. Ні обвинувальний, ні виправдувальний вирок, який проголосив в суді головуючий суддя, ні в якому разі не може вважатись недоліком досудового слідства, суду чи прокуратури, за умови, що обвинувальний вирок проголошено щодо суб'єкта, винуватість у вчиненні злочину якого об'єктивно було доведено в суді, а виправдувальний – щодо суб'єкта, винуватість якого не була об'єктивно доведена в суді. Саме це підтверджується завданнями кримінального провадження, які закріплені у ст. 2 КПК України. До таких завдань український законодавець відносить: захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Таким чином, кожен виправдувальний вирок – є, по суті, свідченням не «помилки» чи «неефективності» суду, а сили всієї судової влади, яка не боїться протистояти настільки могутнім органам, як прокуратура, Міністерство внутрішніх справ або служба безпеки держави, і подолати громадську думку, що сформувалася під впливом цих правоохоронних органів влади [1, с. 3].

Поряд із цим, в доктрині кримінального процесу досить поширені переконання щодо того, що виправдувальний вирок є актом самообмеження державної влади, позаяк, винесення виправдувального вироку означає незаконність попереднього слідства щодо обвинуваченого, хибність позиції прокурора, який затвердив обвинувальний акт, а в деяких випадках і державного обвинувача в суді. Зрозуміло, зазначені дії здійснюються від імені держави і його органами. При цьому, Вищезазначене свідчить про те, що виправдувальний вирок являє собою механізм контролю за законністю здійснюваних від імені держави дій, який реально здатний забезпечити відновлення справедливості і прав громадян, реалізуючи тим самим відновну функцію права [2, с. 114-115].

В цьому питанні, слід зауважити, що виносячи обвинувальні вирок, суд приймає

участь у стримуванні злочинності і тому входить в систему кримінальної юстиції, проте, при цьому часто забувають про те, що суд виносить і виправдувальні вироки. Не враховується також те, що стримування злочинності — це мета системи вищого рівня — суспільства та держави в цілому, зокрема всіх правоохоронних органів. Для вимірювання ефективності правосуддя у кримінальних провадженнях необхідно визначити його специфічні цілі, а інакше висновки можуть бути помилковими. Зокрема, як зазначається в доктрині, суди нерідко звинувачують у зростанні злочинності або хвалять за її зниження, однак на рівень злочинності впливає не стільки сила репресії, здійснюваної правоохоронними органами через суди, скільки дія факторів соціально-економічного, культурологічного, соціально-психологічного та іншого характеру. Розглядаючи кримінальні провадження, суди не борються із злочинністю, не розкривають злочини, а здійснюють контроль за такого роду діяльністю правоохоронних органів. Відтак, винесення виправдувальних вироків є найбільш гострою формою реагування судів першої інстанції на необґрунтованість притягнення осіб до кримінальної відповідальності органами досудового слідства, яка разом з тим не отримує необхідної підтримки з боку судів касаційної і наглядкової інстанцій [1, с. 12-13; 3, с. 25].

Слід також звернути увагу на те, що в доктрині кримінального процесуального права та в загальній доктрині права, виправдувальний вирок суду розглядається в трьох аспектах [2, с. 116-17]:

1) соціально-політичний аспект виправдувального вироку відкриває шлях до соціалізації громадянина, який необґрунтовано піддавався кримінальному переслідуванню. Сутність цього аспекту полягає у владному запереченні злочину як соціально неправомірної поведінки в діяльності людини, у визнанні його державою, як політичною формацією, невинним у інкримінованому йому діянні, у відновленні його громадських прав та «визнанні невіддільності його від законослухняного суспільства». Так, виправдувальний вирок відіграє значну роль в реалізації прав і законних інтересів громадян, як суб'єктів суспільно-правових відносин, є важливим засобом забезпечення прав і законних інтересів особи, необґрунтовано звинуваченої в скоєнні злочину, сприяє ефективній реалізації в житті загально-правових принципів гуманізму, справедливості, соціалістичної законності тощо. Кожен виправдувальний вирок має величезне значення як для виправданого громадянина (його сім'ї, оточення, трудового колективу і т.д.), так і для суспільства в цілому. Виправдувальний вирок є актом державної влади, які мають політичне значення, бо при його посередництві суд реалізує у сфері кримінального судочинства особливий різновид загальної державної політики — кримінальну політику. Разом із цим, в доктрині зазначається, що виправдувальний вирок є не тільки юридичним способом реабілітації невинуватого, а й (що не менш важливо) соціально-етичним засобом зміцнення почуття шанобливого ставлення громадян до права і законності, способом виховання у них позитивних мотивів, поваги до суду, віри у справедливість правосуддя [4, с. 5, 11];

2) виховно-попереджувальне значення виправданя укладено в застереженні насамперед органів кримінального переслідування (особливо прокурора) про неприпустимість піддавати невинну людину кримінальному переслідуванню, яке супроводжується заходами примусу, часом пов'язаними з розміщенням підозрюваних, обвинувачених в слідчі ізолятори, обмеженням інших конституційних прав громадян тощо. Держава в особі своїх органів, з одного боку, «сама себе виховує шляхом виставлення собі, на очах у всього суспільства, різко негативної оцінки» (т.зв. «негативна сторона виховної функції»), а з іншого боку, — підкреслює авторитет прав та свобод

людини і громадянина, неприпустимість їх нехтування ким би то не було, навіть всесильною державою (т.зв. «позитивна сторона виховної функції», яка направлена до кожної особи, з метою «підвищення рівня його правосвідомості і в цілому правової культури населення, забезпечення віри в справедливість і об'єктивність кінцевих рішень держави, надання впевненості у неупередженості суду як останнього правового кордону»);

3) процесуальне ж значення виправдувального вироку виражається в тому, що виправдання підсудного є одним з найважливіших способів виправлення процесуальних помилок, не зважаючи на те, що таке «виправлення» може «зашкодити» авторитету органів державної влади, що, на нашу думку, є повністю виправданим в правовій державі. Подібну думку висловлює Н.П. Кирилова, яка в своєму дисертаційному дослідженні «Процесуальні функції професійних учасників змагального судового розгляду кримінальних справ у суді першої інстанції» зазначає, що виправдувальні вироки щодо осіб, кримінальне переслідування за якими було проведено неналежним чином, внаслідок чого не вдалося довести їх вину в скоєнні злочину, звичайно, не зміцнюють авторитет державної влади, але в кінцевому рахунку саме вони змусять зробити висновки, в тому числі і дисциплінарного характеру, щодо відповідальних за кримінальне переслідування посадових осіб [5, с. 40-41].

Висновок. Отже, підводячи підсумок всьому вищевикладеному, можна зробити наступний висновок:

1. Виправдувальний вирок суду — це спеціальний судовий акт, що складається у законно визначеній формі, процесуальний документ, в якому презюмується невинуватість підсудного (обвинуваченого) та, що проголошується судом після розгляду ним кримінального провадження в тому разі, якщо, у передбаченому кримінальним процесуальним законом України порядку: 1) не доведено, що: вчинено кримінальне правопорушення, в якому обвинувачується особа; кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченим; в діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення; 2) встановлені судом підстави для закриття кримінального провадження, якими є: відсутність події кримінального правопорушення; відсутність в діянні складу кримінального правопорушення; не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати; набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою; помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню; потерпілий (а у випадках, передбачених КПК України — його представник) відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення; стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу; звільнення особи від кримінальної відповідальності; прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення (за винятком випадків, передбачених КПК України).

2. Виправдувальний вирок суду, як правило, розглядається в трьох аспектах, головним чином, таких як: соціально-політичному, виховно-попереджувальному та процесуальному, які, сукупно, ґрунтуються на правовій сутності такого вироку (ця сутність укладена в таких його відмінних ознаках, як визнання неспроможності обвинувачення, презюмування невинуватості обвинуваченого та відновлення такого в колишніх правах і свободах) та на його практичній цінності, що виражена в реальній здатності цього документу захищати і відновлювати порушені права суб'єкта, якого неправомірно обвинувачували у скоєнні злочину.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Петрухин И.Л. Оправдательный приговор и право на реабилитацию: монография. / И.Л. Петрухин. — Москва: Изд. «Проспект», 2009. — 140 с.
2. Самсонов И.И. Сущность и социально-ценностное значение оправдательного приговора. / И.И. Самсонов. // Экономика и право, 2012, Вып. 4. — С. 114-118.
3. Гагарский А. Обзор статистических сведений о состоянии судимости и работе судов по рассмотрению уголовных дел за 1994-1996 гг. / А. Гагарский. // Российская юстиция, 1997, N 6. — С. 25.
4. Седлецкий Ю.Н. Оправдательный приговор и его общественно-политическое значение: Автореф. дисс. ... к.ю.н. / Ю.Н. Седлецкий. — Москва, 1988. — 23 с.
5. Кириллова Н.П. Процессуальные функции профессиональных участников состязательного судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: Автореф. д.ю.н. / Н.П. Кириллова. — Санкт-Петербург, 2008. — 69 с.

УДК 3 49.2

Колесник Т. В., доцент кафедры правового забезпечення господарської діяльності ХНУВС, ННІ права та масових комунікацій

Комбінування різних методів та способів при забезпеченні дисципліни праці

Стаття присвячена дослідженню проблеми комбінування можливих методів та способів, якими може бути найкращим чином забезпечена дисципліна праці. Особлива увага приділяється поєднанню методів переконання та примусу, а також вивченню супутніх проблем, які повинні вирішуватись при обранні конкретної обґрунтованої, ефективно виправданої, оптимальної форми комбінування методів та способів забезпечення дисципліни праці.

Ключові слова: дисципліна праці, забезпечення дисципліни праці, трудові права, трудові правовідносини.

Статья посвящена исследованию проблемы комбинирования возможных методов и способов, которыми может быть наилучшим образом обеспечена дисциплина труда. Особое внимание уделяется сочетанию методов убеждения и принуждения, а также изучению сопутствующих проблем, которые должны решаться при избрании конкретной обоснованной, эффективно оправданной, оптимальной формы комбинирования методов и способов обеспечения дисциплины труда.

Ключевые слова: дисциплина труда, обеспечение дисциплины труда, трудовые права, трудовые правоотношения.

The article examines the problem of combining the possible methods and ways that can best be ensured in labor discipline. Particular attention is paid to the combination of persuasion and coercion, as well as the study of related problems that must be addressed in choosing a particular sound, effectively justified, the optimal form of combining methods and means of labor discipline.

Keywords: labor discipline, ensuring of labor discipline, labor rights, labor relations.

Актуальність обраної теми є очевидною з огляду на два чинники: по-перше, на практиці майже не можливо вирішувати питання забезпечення дисципліни праці на підприємстві, використовуючи при цьому один конкретний спосіб чи метод такого забезпечення, в силу відсутності в цьому необхідної ефективності, оскільки ефективність забезпечення трудової дисципліни залежить від всебічності, всеосяжності обумовлених забезпечувальних заходів. По-друге, в умовах становлення ринкової економіки та триваючої реформи трудового законодавства потребується переосмислення концепції й